

Republika Srbija
Ministarstvo unutrašnjih poslova
Sektor za vanredne situacije

Porodični priručnik za ponašanje u vanrednim situacijama

Da li znate kako da zaštitite
sebe i svoju porodicu od posledica
vanrednih situacija?

Izdavači

Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju
Misija OEBS u Srbiji
Čakorska 1, 11000 Beograd

Republika Srbija
Ministarstvo unutrašnjih poslova
Sektor za vanredne situacije
Kneza Miloša 101, 11000 Beograd

Dizajn

comma | communications design

Štampa

Original

Tiraž

2000

Napomene

Stavovi izraženi u ovoj publikaciji pripadaju isključivo autorima i ne predstavljaju nužno zvaničan stav Misije OEBS.

Publikacija je izrađena uz finansijsku podršku
Švedske agencije za međunarodnu razvojnu saradnju,
u okviru projekta Konsolidovanje procesa demokratizacije
u sektoru bezbednosti u Republici Srbiji.

Uvodna reč

U poslednjih 30 godina, višestruko je povećan broj katastrofa u svetu, kao i razarajući efekat koje imaju na društvo i okolinu. Iskustva Republike Srbije, koja se tokom proteklih godina suočila sa brojnim katastrofama koje su za posledicu imale ljudske žrtve, patnju i materijalnu štetu, potvrđuju činjenicu da vanredne situacije poput elementarnih nepogoda i tehničko-tehnoloških akcidenata, narušavaju bezbednost i opstanak čitavih naselja, pa i regiona.

Posledice katastrofa mogu se značajno umanjiti ako su ljudi dobro informisani i upoznati sa načinom prevencije katastrofa.

Ukoliko ste svesni mogućih opasnosti i rizika u vašoj okolini, ukoliko znate kako i gde da dobijete informacije, kako da se organizujete u kritičnim momentima, vaš život i život vaše porodice biće bezbedniji. Vi ste glavni akter u ovom sistemu – vi morate biti svesni opasnosti, znati kako da reagujete i kako da saradujete sa spasilačkim službama. Kada se vanredna situacija dogodi – najčešće bez upozorenja i iznenada – vi i vaša porodica suočićete se sa raznim poteškoćama i biti prepušteni sami sebi dok spasilačke ekipe ne stignu na lice mesta. Od velike je važnosti da poznajete procedure i korake ponašanja u tim momentima.

Svrha ovog priručnika je da pomogne vama i vašoj porodici i ukaže vam na to kako najbolje da reagujete kada se nesreća dogodi.

Čitajte pažljivo – ovaj priručnik upozorava na opasnosti, ali i pruža odgovore i daje sugestije koje se u momentu katastrofa mogu pokazati dragocnim.

Misija Sektora za vanredne situacije Ministarstva unutrašnjih poslova je zaštita ljudskih života, životne sredine, materijalnih dobara i kulturnog i istorijskog nasleđa, kao i izgradnja, održavanje i unapređenje sposobnosti čitave nacije za preventivno delovanje na rizike. Sektor za vanredne situacije nastoji da odgovori na izazove i ublaži posledice od različitih katastrofa koje mogu pogoditi naš region.

Nesreće u različitim vidovima – požari, poplave, zemljotresi, klizišta, hemijski akcidenti – mogu se dogoditi svuda, u svakom momentu i bez upozorenja. Zato je prioritet Sektora blagovremeno i profesionalno reagovanje u takvim situacijama. Vatrogasci-spasioci spremni su da u svakom momentu pruže svoj maksimum u zaštiti i spasavanju naših građana.

Predrag Marić
Načelnik Sektora za vanredne situacije
Ministarstvo unutrašnjih poslova
Republika Srbija

Sadržaj

Uvodna reč

Požari u domaćinstvima

Šumski požari

Poplave

Spasavanje i rad na vodi – reke i jezera

Klizišta i odroni

Zemljotres

Tehničko-tehnološke opasnosti

Nuklearne i radiološke nesreće

Terorizam

Ekstremni vremenski uslovi

Ekstremna vrućina – toplotni udar

Ekstremna hladnoća – snežne oluje i smrzavanje

Oluje i udari groma

Neeksplozivna ubojna sredstva – NUS

Saobraćajne nesreće

Prva pomoć

Završna reč

Korisni brojevi

Požari u domaćinstvima

Požar je realna opasnost u kojoj pored materijalne imovine možete izgubiti i život. Nemojte dozvoliti da vam se dogodi, obezbedite se na vreme!

Ukoliko uočite požar pozovite
193

KAKO IH SPREČITI?!

Od velike je važnosti da poštujete sledeća pravila:

- ne ostavljajte šporet uključen bez nadzora;
- nemojte pušiti cigarete u krevetu;
- redovno proveravajte elektroinstalacije, grejna tela i sisteme;
- držite upaljače i šibice dalje od dece;
- nemojte koristiti grejna tela na gas ili sa otvorenim plamenom (kamine) u prostorijama koje imaju slabu ventilaciju.

Preventivne mere

- Iz podruma, garaža, tavana i slično, uklonite sve uskladištene zapaljive stvari, poput starih časopisa, kutija od farbi, razređivača, kao i starog nameštaja, garderobe itd.
- Protivpožarna stepeništa i prolaze redovno čistite i obavezno održavajte prohodnim, jer to vam je najčešće jedini bezbedni put i način da sačuvate svoj život i život vaše porodice.
- Prekontrolišite vašu vatrogasnu opremu: protivpožarne aparate, creva, hidrante, i održavajte ih u ispravnom stanju.
- Naučite da pravilno koristite (aktivirate) protivpožarni aparat i podučite svoje ukućane, jer u slučaju požara nećete imati vremena da pročitate uputstvo za upotrebu na nalepnici aparata.
- Naučite decu da u slučaju požara pozovu vatrogasno-spasilačke jedinice na broj 193.
- Ukoliko primetite požar ili osetite miris dima u vašem stanu ili zgradi, pozovite vatrogasnu službu i nikada nemojte pretpostavljati da je neko to već učinio.
- Neugašeni opušak cigarete nikada nemojte bacati kroz prozor ili sa terase, jer će u većini slučajeva završiti u sobi ili terasi u nekom od stanova ispod vašeg i izazvati požar.

Uputstva za ponašanje u slučaju požara

- Ako u toku noći primetite požar, a nimate alarm za slučaj opasnosti, izađite na prozor ili u hodnik i vičite: „Požar“, kako bi probudili ukućane i komšije.
- Pozovite broj 193, dajući konkretne podatke o lokaciji požara: adresu, sprat i broj stana.
- Ukoliko je požar zahvatio samo jednu prostoriju vašeg stana, zatvorite vrata te prostorije i isključite električnu energiju. Pozovite vatrogasce i evakuišite ukućane, a ako je požar manjeg obima, pokušajte gašenje.
- Ako je požar većeg obima, napustite stan zatvarajući sva vrata za sobom. U suprotnom će se, zbog dotoka svežeg vazduha, požar brzo proširiti na ceo stan.
- Prilikom evakuacije važno je da se svi ukućani okupe u istoj prostoriji, jer postoji mogućnost da se deca iz straha sakriju. Tek kada su svi na broju, krenite ka izlazu.
- Spremite se za susret sa gustim dimom i vrelinom, ako imate

vremena, obujte cipele sa debljim đonom, obucite kaput i vežite krpe i peškire natopljene vodom preko nosa i usta.

- Nikada ne koristite lift zato što se u toku požara oslobađa gust dim koji sadrži mnoga otrovna isparenja koja brzo ispune okno i kabinu lifta, što prouzrokuje sigurnu smrt od gušenja za sve koji se tu nalaze.
- Ukoliko niste neposredno ugroženi požarom, najbolje je da ostanete iza zatvorenih vrata svog stana. U slučaju da dim počne da prodire oko vrata, natopite peškire i krpe vodom, stavite ih oko štokova i ispred vrata kako bi sprečili prodor dima u stan. Ako je spoljašnji vazduh čist, izađite na terasu zatvarajući balkonska vrata za sobom i sačekajte da vatrogasci završe gašenje požara, jer ste u svom stanu najbezbedniji.

Upamtite! Nemojte koristiti vodu:

- da biste ugasili požar na električnim instalacijama i aparatima – možete biti izloženi strujnom udaru;
- da biste ugasili požar izazvan benzinom ili uljem, jer ove supstance plutaju na površini vode i mogu da izazovu širenje požara.

Nemojte

koristiti vodu

da biste

ugasili požar

na elektro

instala-

cijama i

aparatima ili

onaj izazvan

benzinom

ili uljem.

Šumski požari

Ukoliko uočite požar

- odmah pozovite lokalnu vatrogasnu jedinicu na broj 193 i pružite jasne informacije o svojoj lokaciji, kao i o tačnoj lokaciji požara;
- opišite kakva vegetacija je zahvaćena požarom;
- ukoliko ste u mogućnosti, ukažite na pravac širenja požara i
- ne prekidajte vezu dok ne date sve potrebne informacije.

pozovite
193

Kako bi se smanjio rizik od požara, poželjno je da:

- ne bacate upaljene cigarete na otvorenom prostoru;
- ne spaljujete travu, nisko rastinje niti smeće na otvorenom prostoru, u urbanim sredinama, kao i na obradivim površinama ili u blizini šuma;
- ne palite roštilj na otvorenom prostoru u blizini šuma ili u blizini suve trave ili grana;
- izbegavate radove na otvorenom koji bi mogli da izazovu požar;
- ne ostavljate smeće u šumi zbog mogućnosti samozapaljenja;
- vodite računa o upotrebi otvorenog plamena i zabrane pušenja prilikom izvođenja žetvenih radova;
- poštujujte znake zabrane pristupa u oblastima velike opasnosti od požara.

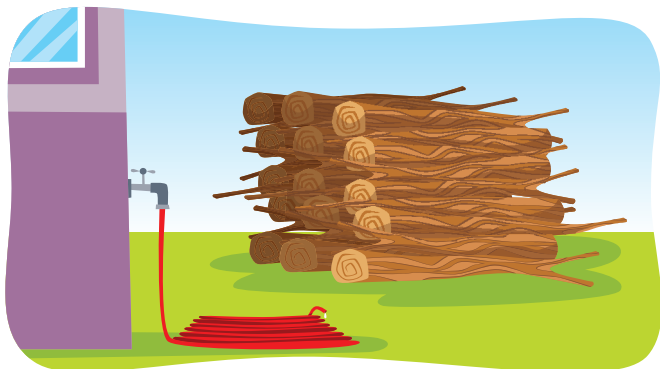
Šumski požari su požari na otvorenom koji se brzo šire i zahvataju šumske predele i drugu vegetaciju – žbunje, nisko rastinje, travu u blizini poljoprivrednih površina, nenaseljena i teško pristupačna područja.

Posebni vremenski uslovi – visoke temperature, jak vetar i suvo vreme utiču na nastajanje i širenje požara.

Požari mogu biti izazvani prirodnim pojavama, poput udara groma (ovaj tip je najređi) i od strane čoveka, odnosno:

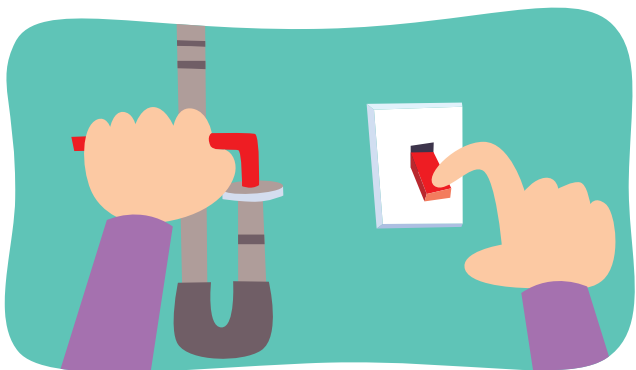
- slučajno (kratak spoj, pregrejane mašine, varnice tokom radova),
- nenamernim paljenjem (neodgovorno ponašanje na izletištima i bacanje zapaljivih materijala),
- podmetanjem – kada je požar namerno izazvan od strane čoveka, i
- izvođenjem poljoprivrednih aktivnosti (spaljivanje strnjišta korova i ostalog otpada biljnog porekla, što je izričito zabranjeno Zakonom o zaštiti od požara). Nažalost, ovakvi su najčešći.

Ukoliko se vaša kuća nalazi unutar ili u blizini šume ili šumske oblasti, nastojte da:

- u prečniku od 20 metara oko kuće posečete nisko rastinje i očistite i uklonite suhu travu, lišće, grančice;
- održavate dvorište – uklanjajte suvu travu i lišće i grane, nemojte da dozvolite da grane dodiruju zidove kuće, niti krovove i balkone;
- ne držite zapaljive materije i gorivo u blizini kuće;
- obezbedite odgovarajuće protivpožarne aparate i servisirajte ih redovno;
- obezbedite česme sa dotokom vode i crevo za vodu dovoljne dužine da pokrije oblast koju želite da zaštitite, kao i rezervoare sa vodom i neelektričnu pumpu za vodu.

Ukoliko se požar širi prema vašoj kući:

- ostanite pribrani;
- sve zapaljive materijale koji se nalaze u blizini kuće prebacite u zatvorena i zaštićena mesta, kako ne biste izazvali dodatno širenje požara;
- zatvorite sve dovode za gas ili gorivo u blizini objekata;
- omogućite prolaz vatrogasnim vozilima;
- upalite svetla unutra ili napolju kako bi se povećala vidljivost kroz dim, ukoliko je vidljivost smanjena.

Ukoliko je požar u blizini vaše kuće:

- ne napuštajte kuću osim ukoliko niste u potpunosti sigurni da ste u mogućnosti da se bezbedno sklonite. Mogućnost preživljavanja u stambenim objektima koji su izgrađeni od nezapaljivih materijala je velika;
- uvedite u kuću celu porodicu, i kućne ljubimce;
- zatvorite sve prozore i vrata i blokirajte sve otvore mokrim tkaninama;
- sklonite zavese sa prozora;
- pomerite nameštaj ka centralnom delu sobe, dalje od prozora;
- zatvorite sva vrata unutar kuće;
- obezbedite rezerve vode;
- okupite se svi na jednom mestu;
- imajte uz sebe baterijske lampe u slučaju da dođe do prekida snabdevanja električnom energijom.

Kada se požar ugasi:

- izađite iz kuće i odmah ugascite preostale tačke požara u blizini i
- obezbedite dežurstvo dok se sva žarišta potpuno ne ugase, zbog mogućnosti pojave manjih požara u blizini zgrade, kao i ponovnog zapaljenja.

Savet je da se evakuacija sprovede samo u krajnjoj nuždi u pravcima koji nisu ugroženi požarom i dimom i prema uputstvima od strane nadležnih službi.

Neugašena

cigareta

najčešći

je uzročnik

šumskih

požara i

nikada je

ne izbacujete

iz vozila u

pokretu.

Kada ste

u prirodi

opuške od

cigareta

uvek

ugasite.

Poplave

Uputstva za ponašanje tokom poplava

- Pratite informacije preko radija, televizije i putem interneta.
- Budite svesni da su bujične poplave moguće. Ukoliko postoji rizik, odmah pređite na više spratove kuće. Ne čekajte instrukcije da biste to uradili.
- Držite se dalje od električnih kablova.
- Izbegavajte oblasti koje su poznate po klizištima i odronima.
- Ne ometajte spasilačke ekipe u njihovom radu.

Uputstva za sprečavanje poplava u rizičnim oblastima

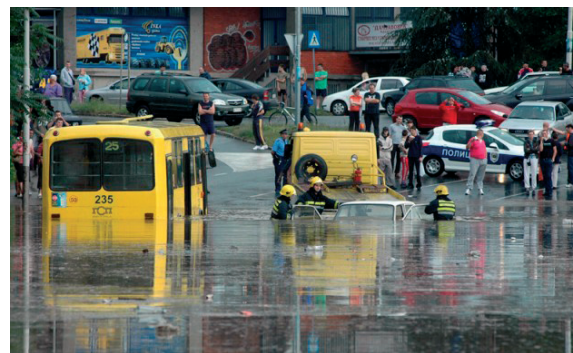

- Tokom perioda kad nema poplava ponašajte se odgovorno, ne bacajte otpad u reke, potoke i kanale.
- Ako je otpad već u koritima i kanalima, prijavite nadležnoj komunalnoj službi.
- U gradovima gde je kod jakih kiša pojačano oticanje voda, ne bacajte otpad i ne prekrivajte šahtove koji odводе atmosferske vode.
- Po mogućstvu pripremite džakove sa peskom koje u slučaju nailaska poplave možete staviti na ulaz i zatvorite sva mesta na kući kroz koja može da uđe voda.
- Ne pregrađujte vodotokove kako bi pravili akumulaciju vode u letnjem periodu.

Poplave su česte elementarne nepogode koje mogu biti lokalnih razmera – ukoliko pogađaju naselje ili manje zajednice, ili velikih razmera – ukoliko pogađaju čitave slivove reka i veći broj opština.

Vreme razvijanja poplava varira od slučaja do slučaja. Poplave u ravničarskim krajevima se razvijaju polako, po nekoliko dana, za razliku od bujičnih poplave koje se razvijaju brzo, nekad i bez vidljivih znakova. Ovakve poplave formiraju opasan i destruktivan plavni talas, koji sa sobom nosi mulj, kamenje, granje i otpad.

Do plavljenja dolazi i kada nivo vode u rekama poraste toliko da dolazi do pojave podzemnih voda ili do preliivanja preko nasipa ili kada usled pritiska vode na nasipe dođe do njihovog probijanja. Do poplave može doći i usled pucanja i preliivanja brane zbog prevelikog dotoka vode – što prouzrokuje poplavu sličnu bujičnoj poplavi, ali u mnogo širim i katastrofalnijim razmerama.

Poplave se mogu dogoditi svuda. Čak i vrlo mali potoci, rečice, kanali za odvod ili kišni kanali, koji deluju bezopasno, mogu izazvati poplave većih razmera.

Uputstva za ponašanje ukoliko je evakuacija neophodna

- Uzmite pripremljene nužne stvari i po mogućstvu organizovano napustite domaćinstvo kako biste se sklonili na sigurno.
- Budite kooperativni i saradujte sa spasilačkim ekipama.
- Ako živite nizvodno od brana informišite se koji je signal za opasnost, koliko vremena vam je potrebno da se sklonite i koja je sigurna granica za sklanjanje u slučaju njenog rušenja.
- Preko sredstava javnog informisanja pratite stanje i upozorenja o mogućoj poplavi.

Ukoliko nađete vremena da obezbedite svoj dom na ovaj način, ne dodirujte električnu opremu ako stojite u vodi.

Ukoliko imate vremena, poželjno je da:

- obezbedite svoj dom;
- isključite struju na glavnom prekidaču;
- isključite sve električne uređaje.

Uputstva za ponašanje posle poplava

- Slušajte izveštaje na vestima o vodosnabdevanju, kao i da li je bezbedno piti vodu.
- Izbegavajte plavnu vodu – ona može biti zagađena muljem, uljem, benzinom ili fekalnom kanalizacijom. Voda može takođe biti pod strujnim naponom od podzemnih kablova.
- Izbegavajte vodu koja je u pokretu.
- Budite pažljivi u oblastima sa kojih se plavna voda povukla, putevi su možda oštećeni i opasni.
- Vratite se u svoje domove samo pošto nadležne službe proglase da je to bezbedno.
- Nemojte koristiti električne aparate pre provere.
- Očistite i dezinfikujte sve površine.
- Držite se dalje od zgrada koje su okružene plavnim vodama.
- Budite pažljivi pri ulaženju u zgrade zbog skrivenih oštećenja koja su mogla da nastanu

Uputstva u slučaju da morate da napustite dom

- Ne hodajte kroz vodu koja se kreće. Kretanje kroz vodu dubine 15 cm može izazvati pad. Ukoliko morate da prođete kroz vodu – hodajte tamo gde se voda ne pomera. Koristite štap da bi proverili dubinu vode i čvrstinu tla pod vodom.
- Ne ulazite vozilom u poplavljena područja. U slučaju da vas poplavna voda opkoli, napustite vozilo i ukoliko je moguće bezbedno pređite na više tlo.
- Ne prelazite brzake i potoke pešice niti kolima.
- Evakušite domaće životinje, a ako to ne možete oslobodite ih iz objekata u kojima su smeštene
- Budite pripremljeni u slučaju da morate da napustite domaćinstvo – pripremite ranac ili torbu sa ličnim dokumentima i najosnovnijim stvarima (baterijska lampa, pištaljka, kabanica za kišu, topla odeća, duboka obuća – po mogućstvu gumene čizme, flaša sa pijaćom vodom, tranzistor i rezervne baterije, štap, kanap i slično).

- Osposobite oštećene septičke jame i druge kanalizacione sisteme što je ranije moguće – ukoliko su oštećeni mogu da postanu veliki zdravstveni rizik.
- Očistite i dezinfikujte sve što je pokvašeno. Mulj koji ostaje posle plavne vode, može da sadrži kanalizacione otpatke i hemikalije.
- Ukoliko primetite uginule životinje obavestite nadležnu službu na telefonske brojeve 193 ili 1985.

Upamtite!

Čak i kada

se plavna

voda povuče,

opasnost

postoji.

A cartoon illustration of a man with black hair and blue eyes, wearing a yellow jacket, a red and white striped scarf, green pants, and blue shoes. He is standing on a frozen lake, holding a red rectangular sign with white text. The sign reads "OPREZNO! TANAK LED". The background shows a sunset or sunrise sky with stylized white clouds and a dark blue horizon line. The ice is light blue with jagged cracks, and a small puddle of water is visible at the man's feet.

OPREZNO!
TANAK LED

**Spasavanje i rad
na vodi** (reke i jezera)

Spasavanje u slučaju tonjenja ili druge nesreće

Spasioci će doploviti svojim čamcem, brodom ili daskom za spasavanje do lica kome je neophodna pomoć.

Ukoliko vam je potrebna pomoć sledite instrukcije spasilaca i ne paničite, kako bi spasioci mogli da vas prenesu do najbližeg sigurnog mesta.

Ako ne možete pomoći licu koje je u vodi i kome je potrebna pomoć, probajte da mu dobacite bilo kakav predmet koji bi ga održao na površini i zapamtite lokaciju na kojoj se nalazi da biste bili u mogućnosti da je pokažete spasiocima kad stignu.

Kretanje po ledu na površini vode – reke ili jezera

U slučaju da se krećete po ledu, znajte da postoji mogućnost da on pukne i da propadnete. Pri sebi bi uvek trebalo da imate neophodnu zaštitnu opremu u takvim situacijama, kao i mobilni telefon i pištaljku oko vrata.

Dok plovite i kada se nalazite na vodi neophodno je sledeće:

- adekvatna opremljenost za plovidbu,
- adekvatno ustanovljena ruta puta,
- upotreba svetala za noćnu navigaciju,
- korišćenje prsluka za spasavanje i
- korišćenje pištaljke ili dozivanja u pomoć ukoliko plovilo tone.

Uputstva za pružanje prve pomoći licima koja su bila u hladnoj vodi

- Ako lice može da se kreće, probajte da ga utoplite. Promenite mokru odeću i obuću i obucite suhu.
- Ako je lice nesvesno ili nije u stanju da se kreće, izbegnite nepotrebno pokretanje. Ne pokušavajte da ga presvučete, sačekajte spasioce. Prekrijte ga da biste sprečili gubitak toplote tela.
- Možete mu dati toplu vodu sa šećerom, nikako alkohol. Masaža, alkohol i brzo utopljanje može dovesti do opasnog gubitka toplote tela.

Uputstva u slučaju da led pukne

- Ne pomerajte se.
- Odmah zovite u pomoć ili duvajte u pištaljku.
- Pokušajte lagano da se vratite odakle ste došli.
- Pokušajte da se podignete iznad leda, kotrljajte se po njemu, hodajte četvoronoške ili puzeci dok ne dođete do debljeg leda.
- Posle izbacivanja, utoplite se.
- Ako niste u mogućnosti da se vratite na siguran led, zapamtite da je neophodno da smanjite gubitak toplote tela.

Uputstva u slučaju da je nekom drugom potrebna pomoć

- Pozovite spasilacke službe.
- Pokušajte da pomoću konopca, grane, štapa, drveta ili drugog predmeta povučete ili privučete lice koje je u ledu.
- Odvlačite lice koje je u vodi u pravcu čvrstog leda, hodajte četvoronoške ili puzite poslednjih nekoliko metara.

Klizišta i odroni

Srbija spada u područja koja su ugrožena klizištima i odronima, 30% naše teritorije podložno je klizištima. Da bi se štete umanjile, važno je upoznati se sa ovom elementarnom nepogodom seizmološkog i litosferskog karaktera.

Klizišta predstavljaju kretanje zemlje, kamenja i drugih nanosa. Aktiviraju se i razvijaju brzo, kada se voda akumulira u zemljištu kao posledica jakih i obilnih kiša, podzemnih voda, otapanja snega i neadekvatne eksploatacije zemljišta. Mogu da nastanu kao posledica lošeg odnosa prema zemljištu, pogotovu

Ukoliko živite u oblastima koja su podložna klizištima i odronima:

- obratite pažnju na čudne zvukove koji mogu biti pokazatelji pokretanja klizišta ili odrona – poput lomljenja drveća i slično;
- ukoliko ste u blizini potoka ili kanala, budite na oprezu zbog povećanja ili smanjenja protoka vode ili zamućivanja vode;
- razmotrite mogućnost napuštanja ugroženog mesta pod uslovom da to možete bezbedno učiniti;
- ostanite budni i na oprezu – slušajte upozorenja sa radija i televizije o mogućim jakim kišama.

u planinskim oblastima, kanjonima, ili u blizini obala.

U slučaju klizišta, obrušava se masa kamenja i zemlje. Klizišta mogu biti mala i velika, spora ili brza, a aktiviraju se kao posledica:

- jakih kiša,
- zemljotresa,
- požara,
- jakih zima i smrzavanja,
- erozija u slučaju ljudske modifikacije terena i
- podzemnih voda.

Ukoliko primetite opasnost od klizišta:

- obavestite nadležnu službu na broj 193 ili 1985,
- obavestite komšije koje mogu biti pogođene ovom opasnošću i
- udaljite se iz zone klizišta, budući da je to najbolja zaštita.

Uputstva posle klizišta

- Držite se dalje od oblasti koja je pogođena klizištima.
- Slušajte radio i televizijske vesti kako biste bili u toku sa svežim informacijama.
- Obratite pažnju na poplave, koje se mogu pojaviti posle klizišta i odrona.
- Proverite da li ima povređenih ili zarobljenih ljudi u blizini klizišta.
- Pomozite komšijama kojima je potrebna posebna pomoć – deci, starijima i ljudima sa posebnim potrebama.
- Proverite i prijavite lokalnim vlastima ukoliko ima pokidanih električnih vodova ili oštećenih puteva ili pruga.
- Prijavite oštećenja u temelju kuća, na dimnjacima ili krovovima.
- Ponovo zasadite drveće, u najkraćem mogućem roku, pošto erozija može dovesti do gubljenja zemljanog prekrivača i novih klizišta u budućnosti.

**Vožnja
tokom**

jakih kiša

je opasna.

Budite

veoma

oprezni

ukoliko

vozite –

obratite

pažnju na

oštećene

puteve,

blato, palo

kamenje

ili druge

pokazatelje.

Zemljotres

Šta činiti za vreme zemljotresa?

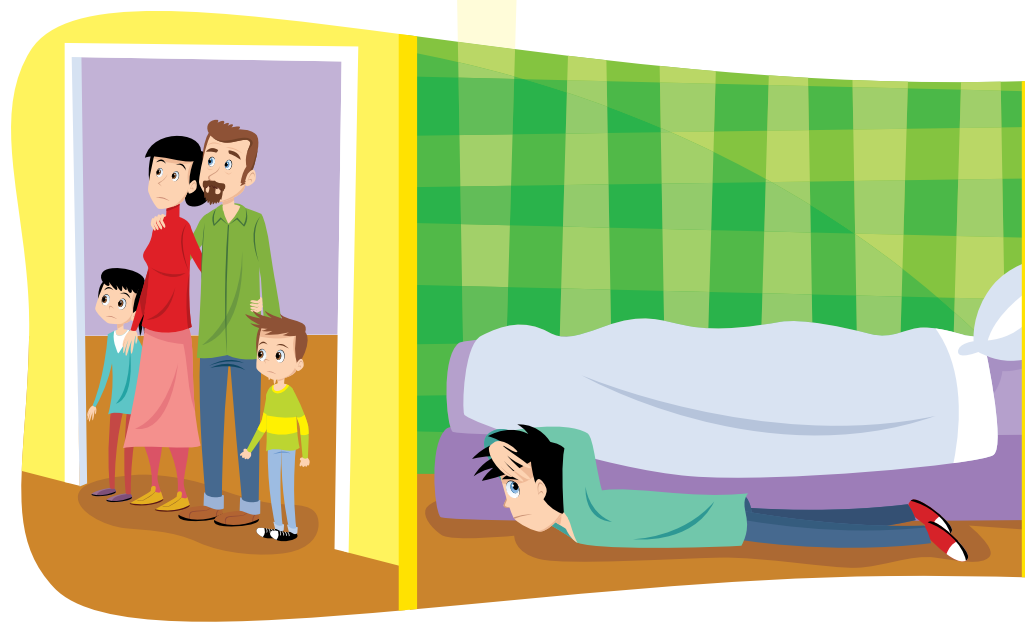

→ Ostanite mirni i prisebni i ne dozvolite da vas obuzme panika. Budite svesni da su neki zemljotresi samo početni potresi i da ubrzo može uslediti sledeći, jači potres.

→ Ne paničite!

→ Ne pokušavajte da bežite.

→ Spustite se na pod, sklopčajte se i zaštitite glavu.

Zemljotres ili potres nastaje usled pomeranja tektonskih ploča, kretanja Zemljine kore ili pojave udara. Posledica toga je podrhtavanje tla zbog oslobađanja velike energije. Jačina potresa zavisi od više činilaca.

Nasuprot rasprostranjenom uverenju da su to retke pojave, zemljotresi se dešavaju vrlo često. Na sreću, najveći broj je slabijeg intenziteta koji ne izaziva oštećenja. Zemljotres se ne može predvideti, ali možemo naučiti kako da se zaštitimo.

Intenzitet zemljotresa odražava rušilački efekat zemljotresa na površini terena. Izražava se različitim skalama, najčešće Merkalijevom skalom od 12 stepeni. Magnituda zemljotresa, s druge strane, predstavlja jedinicu mere količine oslobođene energije u hipocentru, u žarištu zemljotresa. Izražava se Rihterovom skalom koja nema gornju granicu, ali kako do danas nije zabeležen zemljotres jačine 10, obično se predstavlja do 9 jedinica.

Uputstva za vreme zemljotresa ukoliko se nalazite u zatvorenom prostoru

- Nađite zaklon na bezbednim mestima u kući kao što su: dovratnici, noseći zidovi, mesto ispod stola, čvrstog nameštaja i ostanite tamo dok traje potres, ili pokrijte svoje lice i glavu rukama i sklonite se u ugao unutrašnjih zidova postorije.
- Udaljite se od stakla, prozora, spoljnih zidova i vrata, i bilo čega što može da padne, poput lustera ili polica.
- Ukoliko ste u krevetu, spustite se pored kreveta i zaštitite glavu.
- Ostanite u kući dok potres ne prestane i ne bude bezbedno za vas da izađete (istraživanja su pokazala da najviše povreda nastaje kad ljudi pokušavaju da izađu iz zgrade za vreme potresa). Iz prizemne zgrade ili sa prvog sprata možete izaći na otvoren prostor, ali vodite računa da budete na bezbednoj udaljenosti od zgrada.
- Sve dok zemljotres traje, izbegavajte stepeništa i liftove

- **Ne koristite lift.**
- **Ne izlazite na terasu ili balkon.**
- **Ne držite police iznad kreveta.**
- **Ukoliko ste u blizini visoke zgrade ili unutar nje, sklonite se od stakla i spoljnih zidova.**
- **Ukoliko ste u javnom objektu (škola, preduzeće, tržni centar, centar za rekreaciju ili prodavnica) – ostanite mirni i izbegavajte paniku. Držite se dalje od mase ljudi koja se u panici kreće ka izlazima.**
- **Budite svesni da može doći do nestanka struje, i da se alarmi (protivpožarni i drugi) mogu uključiti.**
- **Uvek imajte pripremljenu baterijsku lampu i tranzistorski prijemnik sa rezervnim baterijama.**
- **Odmah isključite sve izvore električne energije, gasa i vode. Ukoliko ste koristili bilo koji izvor toplote, isključite ga kada se potres smiri.**
- **Ukoliko dođe do pojave požara, pokušajte da ga ugasisite i obavestite lokalnu vatrogasno-spasilačku jedinicu.**
- **Ukoliko je potrebno i ukoliko ste u mogućnosti pridružite se timovima za spasavanje iz ruševina i uključite se u potragu i pružanje pomoći nastradalima pod ruševinama srušenih objekata.**

Uputstva za ponašanje tokom zemljotresa ukoliko ste na otvorenom

- Sklonite se od ulične rasvete, električnih kablova i zgrada, najveća opasnost je u blizini građevina, na izlazima i uz spoljne zidove.
- Ukoliko ste na ulici vodite računa o objektima koji mogu pasti na vas, kao što su dimnjaci, crepovi sa krova, slomljeno prozorsko staklo i slično.
- Zaštitite glavu rukama ili tašnom.

Uputstva za ponašanje tokom zemljotresa ukoliko ste u vozilu u pokretu

- Zaustavite se ukoliko vam bezbednost u saobraćaju dozvoljava.
- Izbegavajte zaustavljanje u blizini zgrada, drveća, nadvožnjaka ili električnih kablova.
- Nastavite oprezno kada potres prestane. Izbegavajte puteve, mostove ili rampe koji su možda oštećeni u potresu.

Uputstva za ponašanje ukoliko se nađete pod ruševinama

- Ne palite šibicu.
- Ne krećite se.
- Prekrijte usta maramicom ili tkaninom.
- Udarajte o cev ili zid kako bi spasilački timovi mogli da vas pronađu. Ukoliko imate pištaljku iskoristite je. Vičite samo ukoliko je to poslednja opcija. Vikanje može izazvati udisanje opasno velike količine prašine.
- Sačuvajte prisebnost i pokušajte da se orijentirate.
- Ako ste pritisnuti materijalom, započnite sa laganim odstranjivanjem, pri čemu štedite snagu i čuvajte se oštih predmeta i naknadnog povređivanja.

Uputstva za ponašanje posle prvog udara zemljotresa

- Budite spremni za dodatne potrese. Ako je objekat oštećen, zbog mogućnosti nastanka jačeg zemljotresa, napustite ga smireno, bez panike i po redu: majke sa decom, stari, bolesni, osobe sa invaliditetom itd.
- Ukoliko se nalazite u oštećenom objektu i osećate miris gasa ili vidite pokidane kablove, ne palite sveće i šibice zbog opasnosti od požara i eksplozija.
- Proverite da li je neko povređen.
- Ne pomerajte ozbiljno povređene osobe.
- Pratite uputstva nadležnih organa.
- Koristite telefon samo u slučaju nužde kako se telefonske linije ne bi opteretile.
- Ne koristite automobile kako ne biste ometali spasilačke ekipe u obavljanju njihovih funkcija.
- Izbegavajte ulazak u kuću, pogotovo ukoliko postoje oštećenja, osetite miris gasa ili vidite oštećene kablove.

Napomena: Republički seizmološki zavod je nacionalna ustanova koja ima tačne i proverene informacije o zemljotresima <http://www.seismo.gov.rs>.

An illustration depicting a scene of environmental concern. In the background, a large red brick factory with two tall chimneys is shown. The chimneys are emitting thick, dark smoke that fills the sky. In the foreground, an elderly man with white hair and a beard, wearing a yellow and orange plaid shirt and dark pants, is walking with a cane. He is holding a green patterned cloth over his mouth. To his right, a young boy with brown hair, wearing a green and yellow shirt and blue pants, is also walking and holding a blue cloth over his mouth. The overall scene suggests a hazardous environment where people are taking protective measures.

Tehničko-tehnološke opasnosti

Tehničko-tehnološke opasnosti nastaju kao iznenadni i nekontrolisani događaji prilikom upravljanja određenim sredstvima i obavljanja aktivnosti sa opasnim materijama uz požar, eksploziju, izlivanje, isparavanje ili terorističku aktivnost.

Karakteristične su po:

- brzoj pojavi zdravstvenih simptoma kod ljudi (mučnina, povraćanje, anksioznost, teškoće sa disanjem, grčevi, upala očiju, crvenilo kože i osip, plikovi) i životinja (neuobičajen broj uginulih, divljih i domaćih životinja, ptica, riba i insekata);
- primetnim znacima u okolini (dim, plamen, zvučni efekat, obojeni talozi, uvelo lišće, prodorni miris);
- kratkom vremenskom trajanju, odnosno dugom u slučaju nuklearnog ili radijacionog akcidenta i
- složenosti sprovođenja zaštite i otklanjanja posledica, posebno kod nuklearnih i radijacionih akcidenata.

U slučaju nastanka opasnosti potrebno je preduzeti sledeće:

- ako ste napolju odmah ili što pre napustite prostor – mesto nastanka udesa;
 - ako niste povređeni pomozite povređenom;
 - ukoliko postoji mogućnost, sklonite se u zatvoreni prostor;
 - zatvorite sve prozore i vrata i isključite klima-uređaje i druge ventilatore;
 - upotrebite priručna sredstva za zaštitu organa za disanje (maramicu, deo odeće ili druge tkanine natopljene vodom);
 - ukoliko ste u stanu ili kod kuće, izvršite hermetizaciju prostorija u kojima boravite (popunite otvore i pukotine samolepljivim trakama, čebadima, prekrivačima i drugim tkaninama koje možete da iskoristite);
 - upotrebite odgovarajuća ili priručna sredstva koja imate u domaćinstvu (respiratore, maske od materijala sa
- dobrom moći upijanja, maramice, gasu, delove odeće i slično), koja ćete pre upotrebe natopiti vodom ili rastvorom soda-bikarbone;
- za zaštitu očiju upotrebite naočare slične onima za zaštitu na radu, maramice, delove odeće i slično.
 - Ukoliko bude postojala potreba za evakuacijom pripremite kišne ogrtače, vetrovke, otpornu odeću od sintetičkog i nepromočivog materijala, kao i rukavice, čizme ili duboke cipele.

U slučaju da ste lakše zahvaćeni efektima udesa (otrovani, opečeni ili fizički povređeni):

- isperite ruke,
- skinite sočiva,
- odmah se oslobodite kontaminiranih delova odeće i obuće, stavite odeću u plastičnu kesu ili u kantu,
- istuširajte se, pri čemu se više puta nasapunajte i isperite,
- napraviti 2% rastvor sode-bikarbone (1 kesicu sode-bikarbone od 20 g rastvoriti u 1 litar vode), sa kojim ćete isprati oči, usta i organe za disanje, isperite svako oko bez mnogo pritiska, od nosa ka spolja po 15 minuta,
- potražite medicinsku pomoć ukoliko imate ozbiljne sumnje da ste bili izloženi opasnim supstancama,
- pažljivo pregledajte ranu – opekotinu,
- na ranu staviti čistu gazu i fiksirajte opečeni deo kože kao da je polomljen, kako ne bi došlo do daljeg oštećenja tkiva,
- povređenima hitno nadoknadite izgubljenu tečnost i so,
- kontrolišite disanje i
- sačekajte medicinsku pomoć, a ukoliko je hitna pomoć sprečena, organizujte prevoz povređenih do zdravstvene ustanove.

Ukoliko ste u vozilu:

- ostanite pribrani;
- zatvorite prozore i držite ih zatvorenim, isključite klima-uređaje i ventilaciju;
- potražite zgradu u kojoj biste mogli naći utočište i pažljivo zaustavite svoje vozilo, a ukoliko to nije moguće, ostanite u vozilu;
- uključite radio i pratite obaveštenja i uputstva nadležnih službi.

Ukoliko ste u blizini mesta udesa:

- ostanite pribrani i pokušajte da se zaštitite, i tek kada ste adekvatno zaštićeni, ponudite pomoć drugima, ali samo ukoliko znate kako;
- udaljite se od mesta udesa u što kraćem roku;
- ne krećite se i ne dodirujte mesta na kojima postoje opasne hemikalije;
- ne palite cigaretu;
- pokušajte da pokrijete telo u najvećoj mogućoj meri i zaštitite disajne puteve od opasnog gasa ili prašine, pokrijte usta i nos peškirom ili nekim platnom, polako dišite.

Ostanite prisebni, ne paničite!

Pratite uputstva organa nadležnih službi i obaveštenja putem sredstava javnog informisanja.

U slučaju prestanka opasnosti potrebno je preduzeti sledeće:

- obavezno se javite zdravstvenoj ustanovi radi pregleda;
- ukoliko je došlo do kontaminacije prostora gde boravite, uklonite prašinu sa odeće i predmeta navlaženim materijalom sa dobrom moći upijanja po uputstvu dobijenim od nadležne službe.

Napomena: Vodite računa o postupanju sa generisanim otpadom (odećom, obućom, materijalom za čišćenje i svakim predmetom koji je bio izložen kontaminaciji). Kako bi sprečili dalje zagađenje, obavezno spremite otpad u plastične vreće i odložite na mesto određeno od strane nadležne službe.

An illustration showing two workers in orange protective suits and hoods, with black gloves and boots, handling a large yellow container. The container has a prominent black radiation symbol (a trefoil) in the center and is bordered by black and yellow diagonal stripes. The container is mounted on a black cart with two large black wheels. A yellow warning sign with a black flame symbol is attached to the side of the cart. The background consists of horizontal blue and white stripes, suggesting an industrial or laboratory setting. The entire scene is framed by a rounded, light green and blue border.

**Nuklearne i radiološke
nesreće**

Nuklearne i radiološke nesreće su vanredni događaji, koji direktno ugrožavaju ljude, okolinu i materijalna dobra i zahtevaju preduzimanje mera zaštite.

Radiološke nesreće mogu da nastanu:

- u uslovima kada su radioaktivni izvori van kontrole (bačeni, izgubljeni, pronađeni ili ukradeni),
- kada postoji ozračivanje i kontaminacija stanovništva iz nekog razloga,
- usled pada satelita sa radioaktivnim materijama i
- prilikom prevoza radioaktivnih materijala.

Nuklearne nesreće su incidenti, koji zahtevaju mere zaštite zbog oslobađanja energije u nuklearnoj lančanoj reakciji ili ispuštanja proizvoda lančane reakcije. Nuklearna postrojenja na kojima mogu da se dogode nesreće ove vrste su:

- nuklearne elektrane,
- istraživački reaktori i reaktori na brodovima,
- skladišta i odlagališta radioaktivnih supstanci i
- industrijski objekti (npr. proizvodnja nuklearnog goriva).

→ Nadležni organ za proglašenje opasnosti od nuklearnog i radiološkog udesa je Agencija za zaštitu od jonizujućih zračenja i nuklearnu sigurnost Srbije (<http://srbatom.gov.rs>).

→ Stanovnici u oblastima koje su ugrožene obaveštavaju se o opasnosti i o sprovođenju zaštitnih mera preko centralnih i lokalnih medija ili na drugi odgovarajući način.

Po prijemu obaveštenja o opasnosti potrebno je preduzeti sledeće mere:

- zateknete li se na otvorenom prostoru odmah, brzo i bez panike, uđite u zatvoreni prostor (kuću, stan ili sklonište);
- ako ste duže bili na otvorenom prostoru, pre ulaska u kuću, stan ili sklonište, skinite sa sebe spoljne delove odeće i ostavite ih napolju;
- po ulasku u zatvoreni prostor odmah operite nepokrivene delove tela (ruke, lice, vrat, kosu...);
- zateknete li se u zatvorenom prostoru zatvorite prozore i vrata, isključite ventilaciju i tu ostanite do daljnjeg;
- uključite radio ili TV prijemnik zbog dobijanja informacija o mestu i prirodi nesreće i o merama zaštite i spasavanja koje treba preduzeti;
- posebno se pobrinite za decu, trudnice, stare, nemoćne i bolesne osobe i invalide, kako ukućane tako i komšije i
- preduzmite mere zaštite i spasavanja prema uputstvima koje daju nadležne službe ili sredstva javnog informisanja.

Napomena: Sklanjanje u zatvoreni prostor, kuću, stan ili sklonište je mera koja se sprovodi 24 sata, zato ne paničite i ne napuštajte prostorije!

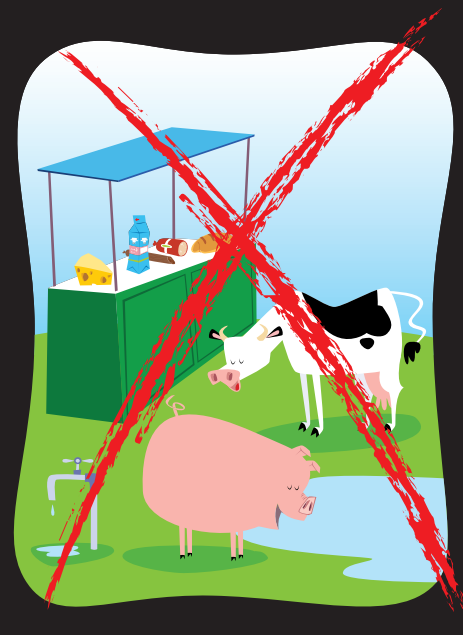
Dok ne dobijete uputstva koja daju nadležne službe ili televizija preduzmite sledeće:

- pripremite sredstva za hermetizaciju prostorija u kojima borave članovi domaćinstva (popunite otvore i pukotine samolepljivim trakama, ćebadima, prekrivačima i drugim tkaninama koje možete da iskoristite);
- za zaštitu organa za disanje pripremite priručna sredstva koja imate u domaćinstvu: respiratore, maske od materijala sa velikom moći upijanja, maramice, gazu, delove odeće i slično;
- za zaštitu očiju pripremite naočare slične onima za zaštitu na radu, ili maramice, delove odeće i slično;
- ukoliko bude postojala potreba za evakuacijom pripremite za članove domaćinstva: kišne ogrtače, vetrovke, otpornu odeću od sintetičkog i nepromočivog materijala, kao i rukavice, čizme ili duboke cipele.

Potrebno je da znate i sledeće:

- za ishranu koristite samo namirnice koje vam se nalaze u kući, stanu ili skloništu;
- ne koristite vodu za piće iz vodovoda;
- ukoliko ste u mogućnosti, pre ulaska u kuću zatvorite sve otvore na objektima gde se nalaze životinje i zaštitite izvore vode za piće (bunare);
- životinje hranite po uputstvima nadležne službe, nikako hranom koja se nalazi na otvorenom i
- ne puštajte životinje na ispašu.

Ostanite prisebni, ne paničite.

Pratite uputstva nadležne službe i televizije i postupajte po njima!

Terorizam

Primeri terorističkih napada u Sjedinjenim Američkim Državama, Engleskoj, Japanu, Španiji, Indoneziji i Rusiji ukazuju da ni veliki sistemi koji se dugo pripremaju za suočavanje sa posledicama terorističkih akata, nisu imuni na propuste u funkcionisanju koji su vrlo često uslovljeni faktorom iznenađenja i šoka. Za društvo kao što je Srbija, koja tek uspostavlja osnove jedinstvenog sistema reagovanja u vanrednim situacijama, mogućnost da do propusta dođe je još veća.

Posledice terorističkih akata osim ljudskih žrtava, podrazumevaju i velike materijalne štete, koje je neophodno sanirati veoma brzo, što se u nekim slučajevima radi paralelno sa akcijama traganja za preživelim. Funkcionisanje medicinskih i komunalnih službi lokalne samouprave je od velike važnosti. Pri saniranju posledica terorističkih akata u prvom planu su brzina i efikasnost, posebno kad je u napadu bilo ljudskih žrtava, kako bi se smanjila mogućnost širenja zaraznih bolesti. Shodno tome, plan sanacije terena je obavezni sastavni deo planova za reagovanje u vanrednim situacijama.

Šta možete da učinite da biste bili spremni u slučaju terorističkog napada?

Potrebno je da utvrdite potencijalne opasnosti i moguć obim štete u vašem okruženju. Nakon toga obavite razgovor sa ukućanima, komšilikom i lokalnom zajednicom. Zajednički napravite plan evakuacije i definišite korake u slučaju terorizma.

U cilju što bolje pripreme trebalo bi da:

- kreirate plan komunikacije za hitne slučajeve;
- ustanovite zajedničko mesto okupljanja;
- pripremite zalihe i opremu za slučaj iznenadnog napuštanja kuće (lekove, dokumenta, novac, vodu, hranu, ćebad, šatore, prvu pomoć, baterijske lampe...);
- pregledajte i usaglasite planove za evakuaciju obdaništa ili škola vaše dece i firme u kojoj radite.

Uputstva za ponašanje nakon terorističkog napada su sledeća:

- ostanite smireni i budite strpljivi;
- slušajte radio i televiziju kako bi bili u toku sa svežim informacijama ili instrukcijama nadležnih;
- pratiti savete nadležnih službi;
- ako se napad dogodio u blizini, pružite prvu pomoć povređenima;
- ako se napad dogodio u blizini, proverite štetu koristeći baterijske lampe, nemojte paliti sveće, šibice, električne uređaje;
- proverite da li ima vatre i da li curi gas;
- isključite sve oštećene uređaje;
- zbrinite kućne ljubimce i domaće životinje;
- proverite neposredno okruženje i pružite prvu pomoć.

U slučaju evakuacije:

- obucite se toplo – pantalone, toplu jaknu, odgovarajuće cipele, kako biste se zaštitili u najvećoj meri;
- povedite kućne ljubimce – ne ostavljajte ih;
- zaključajte kuću;
- koristite putne pravce koje odrede nadležne službe.

**Evakuacija:
Ako
nadležne
službe traže
da napustite
kuću, postoji
dobar
razlog za to
i trebalo bi
da odmah
postupite
po njihovom
savetu.
Pratite radio
i televizijske
stanice radi
informacija
i uputstava
nadležnih.**

Ekstremni vremenski uslovi

Ekstremna vrućina – toplotni udar

Toplotni udar je jedna od najtežih komplikacija termičkog stresa. Do ovog stanja dolazi u uslovima povišene spoljne temperature i visokog procenta vlažnosti vazduha, kao i zbog prenapornog rada. Usled intenzivnog izlaganja organizma toploti dolazi do naglog porasta telesne temperature preko 41° Celzijusa u kratkom vremenskom periodu (10—15 minuta).

Simptomi toplotnog udara su:

- visoka telesna temperatura (iznad 40°C),
- suva i vruća koža,
- otežano disanje,
- tahikardija- ubrzan rad srca (160-180 otkucaja u minuti),
- nizak krvni pritisak,
- vrtoglavica, glavobolja, umor,
- mučnina i povraćanje, grčevi, nesiguran hod,
- gubitak svesti i
- odsustvo znojenja.

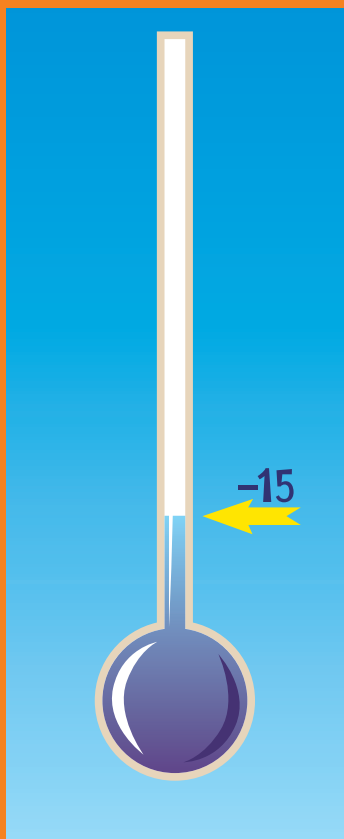
Ukoliko su kod osobe primetni simptomi toplotnog udara, neophodno je da joj se u što kraćem roku snizi temperatura i pruži neophodna prva pomoć.

Potrebno je:

- odvesti osobu u rashlađenu prostoriju ili u hlad,
- ukloniti joj suvišnu odeću,
- rashladiti je umivanjem hladnom vodom, izlaganjem strujanju vazduha i
- dati joj da pije tečnosti – napitke bez kofeina i alkohola, ukoliko je u svesnom stanju.

Toplotni udar je vrlo sličan sunčanici, s razlikom da ne mora nastati kao posledica direktnog izlaganja suncu. Kao osnovni vid prevencije preporučuje se adekvatan izbor odeće primeren klimatskim uslovima – svetle tkanine i prirodni materijali, redovna rehidracija, rashlađivanje i slično.

Ekstremna hladnoća – snežne oluje i smrzavanje

Jake snežne padavine, ekstremna hladnoća i dugotrajno izlaganje niskim temperaturama mogu izazvati hipotermiju kod pojedinaca i paralisati život i funkcionisanje zajednice (prekid snabdevanja električnom energijom i vodom, prekid saobraćaja, poplave i slično).

Opšta uputstva:

- Nabavite dovoljne količine ogreva i namirnica.
- Pripremite tranzistore sa rezervnim baterijama ukoliko dođe do prekida električne energije.
- Neka vam u kući bude toplo i ostanite unutra ukoliko je to moguće.
- Ne puštajte decu napolje bez nadzora.
- Obucite odgovarajuću odeću i obuću.

Ukoliko se kod osobe primete simptomi hipotermije (smrzavanja):

- odvedite je na toplo mesto;
- presvucite je u suhu odeću i uvijte celo telo u čebe;
- ugrejte prvo centralni deo tela;
- dajte joj da pije tople napitke;
- pružite joj prvu pomoć i
- u što kraćem roku organizujte prevoz do medicinske ustanove.

Uputstva za vreme snežne oluje

- Uključite radio ili TV prijemnike kako biste bili obavešteni o vremenskim uslovima ili hitnim informacijama.
- Štedite gorivo i ogrev.

Uputstva za vreme snežne oluje ukoliko ste napolju

- Idite na bezbedno mesto i ne izlažite se snežnoj oluji.
- Zaštitite osetljive delove tela (lice, ekstremitete).
- Neka vam odeća bude suva.
- Obratite pažnju na pojavu promrzlina
- Obratite pažnju na znakove hipotermije: drhtanje, iscrpljenost, pospanost, gubitak pamćenja, dezorijentisanost i otežan govor
- Ukoliko je neophodno da vozite – koristite lance, putujte preko dana i obavestite svoju rodbinu/ prijatelje o nameravanoj putanji kretanja.
- Izbegavajte visoke konstrukcije, visoko drveće, ograde, telefonske kablove i električne vodove.

Mraz

Poseban oprez neophodan je za vreme vožnje u oblastima u kojima se stvara poledica. Budite unapred informisani o stanju na putevima i pobrinite se da imate zimsku opremu – lance za gume koji sprečavaju proklizavanje. Ukoliko pešačite, pobrinite se da imate odgovarajuću obuću i budite pažljivi kako biste izbegli povrede na klizavim putevima, trotoarima i slično. Trotoare ispred svojih kuća ili poslovnih objekata očistite od leda i snežnih nanosa. Uklonite ledenice i sneg sa krovova i terasa vaših domova.

Oluje i udari groma

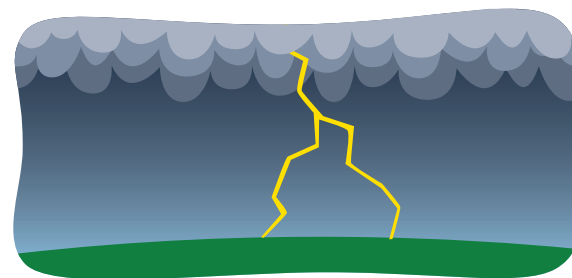
Opasnost za vreme oluja čine veoma jaki vetrovi, jake i obilne padavine, udar groma i mogući grad.

Za vreme jakih oluja potrebno je preduzeti sledeće mere ukoliko ste u zatvorenom prostoru:

- obezbedite sve objekte koji mogu da odlete usled jakog vetra i izazovu materijalnu štetu ili povrede građane;
- obezbedite prozore i spoljna vrata i zatvorite sva unutrašnja vrata;
- izbegavajte kontakt sa kuhinjskim i kupatilskim slavinama, radijatorima i drugim metalnim predmetima, budući da su dobri provodnici.

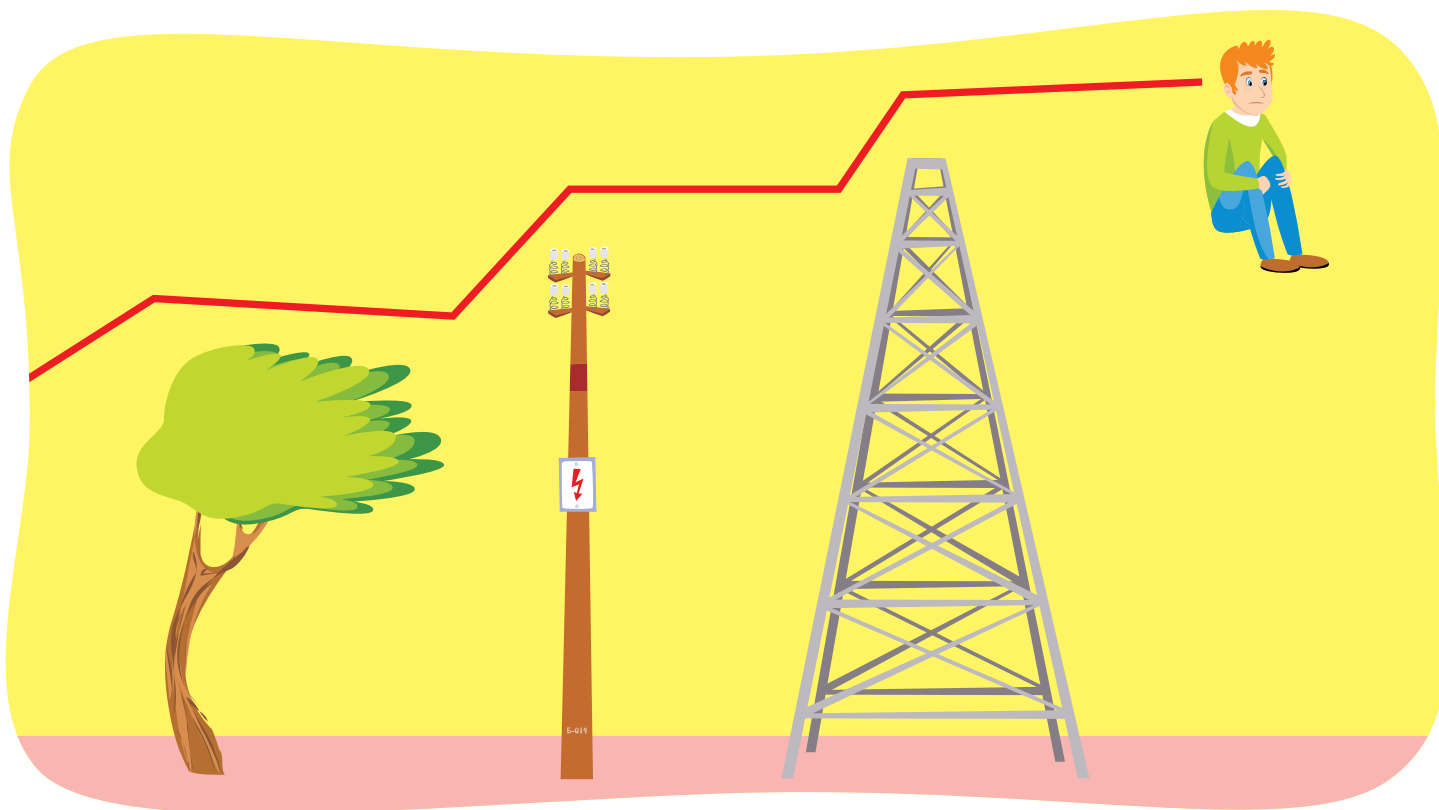
Udaljenost od oluje možete proceniti kroz sledeće korake:

- izračunajte vreme između sevanja i groma u sekundama,
- izračunato vreme podelite sa tri kako biste izračunali udaljenost oluje u kilometrima.

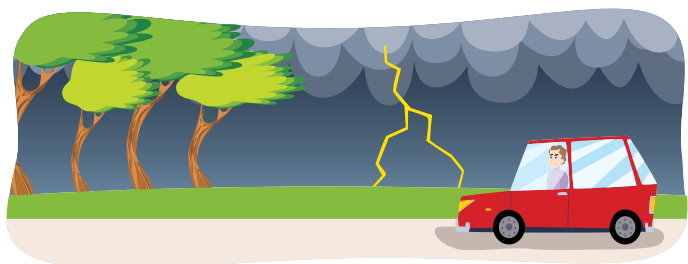
Ova udaljenost je indikativna jer se oluje mogu pojaviti veoma brzo iznad vaše oblasti. Preduzmite sve što je neophodno pre nego što oluja zahvati vaše područje. Upamtite, sva pomenuta pravila povećanja sigurnosti mogu samo umanjiti rizik od potencijalne štete i gubitaka. Atmosferska pražnjenja su opasna, nepredvidljiva i sigurnost nikada nije apsolutno zagarantovana.

Ukoliko ste na otvorenom, sledite sledeća uputstva:

- sklonite se od bilo kakvih visokih struktura (jarbola, stubova, tornjeva) i imajte u vidu da je sigurno rastojanje jednako visini strukture;
- izbegavajte visoke konstrukcije, visoko drveće, ograde, telefonske kablove i električne vodove;
- pokušajte da pronađete zaklon u zgradi ili u automobilu, a ako to nije moguće, sedite na zemlju;
- izbegnite stajanje u blizini zgrada ili automobila u koje ne možete da uđete kao u zaklon;
- ukoliko ste u šumi, zaštitite se ispod grana niskog drveća – nikada nemojte stajati ispod visokog drveća na otvorenom prostoru;
- izbegavajte granicu između šume i otvorenog prostora, radije uđite u šumu;

- izbegavajte otvorena polja, vrhove brda i planina, obale, jarkove ili druga vlažna mesta;
- ne prelazite preko vode, ne plivajte;
- nemojte držati kišobran ili druge metalne provodne predmete u rukama (štapove za golf, štapove za pecanje i slično);
- izbegavajte da budete u blizini metalnih objekata, bicikala, opreme za kampovanje i slično;
- nemojte stajati uspravno, čučnite ili se makar sagnite, ne dodirujući zemlju rukama, a ako ste u grupi držite rastojanje od 5 metara između sebe.

Ukoliko se nađete u automobilu za vreme jake oluje:

- zaustavite automobil pored puta dalje od elektrovodova i drveća koje može pasti na automobil;
- ostanite u automobilu i upalite poziciona svetla dok ne prođe oluja;
- zatvorite prozore i ne dodirujte metalne predmete u automobilu i
- izbegavajte poplavljene puteve.

NUS

Neeksplozirana ubojna sredstva

Jedna od posledica ratnih dejstava na našim prostorima su zaostala neeksplozirana ubojna sredstva. Razlozi zbog kojih ubojna sredstva nisu eksplodirala mogu biti različiti: tehničko-tehnološke prirode, nepravilna upotreba, zastoj u fazi armiranja upaljača (inicijalnog dela sklopa) i drugo.

Postoji opasnost da neeksplozirana ubojna sredstva i posle više decenija sagore ili detoniraju. Zbog opasnosti od ovakvih eksplozija, preporuka

je da se pronađena NUS ne diraju, otkopavaju, pomeraju, sakrivaju, samovoljno uklanjaju (bacanjem u bunar, kanal, reku, jezero i druga slična mesta) ili zakopavaju, demontiraju, spaljuju i slično. Postupajući po ovim uputstvima dajete svoj doprinos povećanju bezbednosti i smanjenju rizika po život i zdravlje, kako za sebe i svoje najbliže sugrađane, tako i sredinu u kojoj živite i radite.

Odmah pozovite policiju na broj 192 ili Centar za obaveštavanje na broj 1985, predstavite se i recite odakle zovete, objasnite šta ste pronašli i kako predmet izgleda, kao i da li je naselje u blizini i da li ima ugroženih građana.

Upustva ukoliko nađete NUS

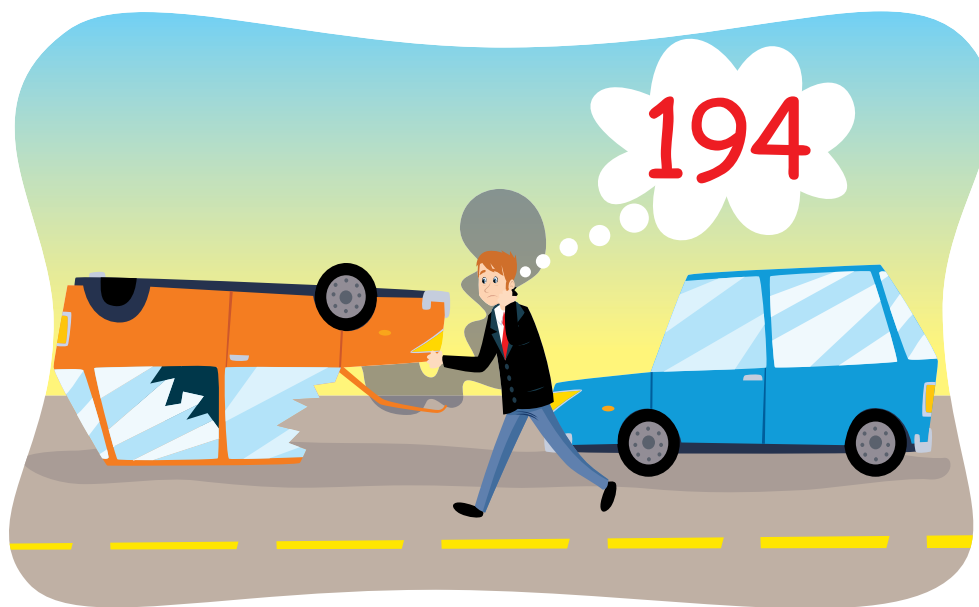
- **Ne dirajte!**
- **Ne pomerajte!**
- **Ne drmajte!**
- **Ne udarajte!**
- **Ne bacajte!**
- **Ne rastavljajte!**
- **Ne stavljajte u vatru!**
- **Obeležite!**
- **Prijavite!**
- **Obezbedite!**

Saobraćajne nezgode

Preventivni postupci građana

Kako bi se umanjio rizik potencijalnih nesreća, potrebno je da pre polaska na put prikupite informacije o vremenskim i putnim uslovima, radovima na saobraćajnicama na željenom pravcu i drugim problemima koji vas mogu zadesiti na putu.

- U slučaju saobraćajne nezgode spasavanje ugroženih osoba je prioritet.
- Obavestiti hitne službe – policiju na broj 192, vatrogasno-spasilačke jedinice na broj 193 i Hitnu medicinsku pomoć na broj 194.

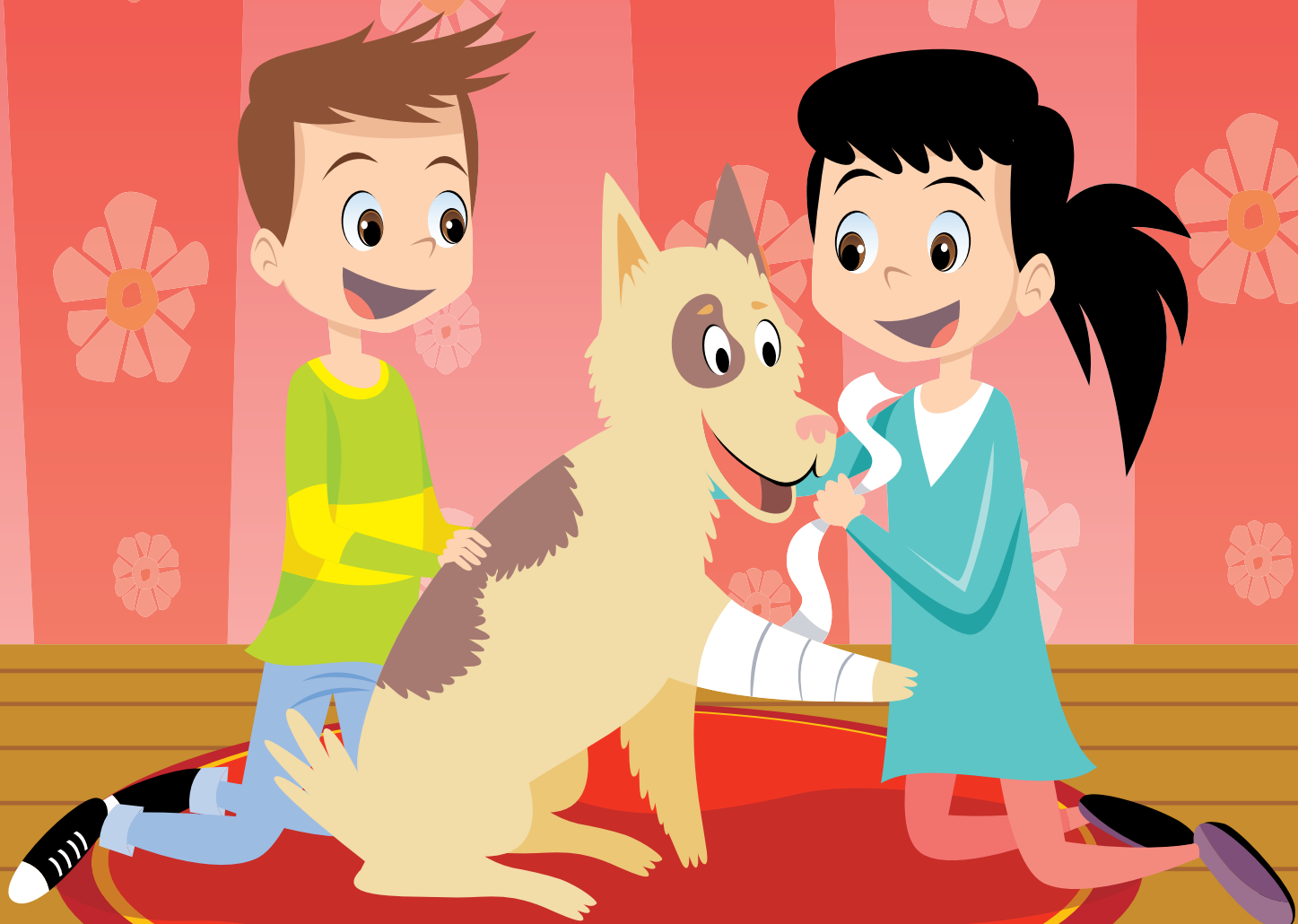

Operativni postupci građana na mestu udesa

- Pri automobilskim, autobuskim, železničkim i drugim saobraćajnim nezgodama odmah pozovite nadležne službe na sledeće brojeve: 1985, 192, 194 i 193.
- Posebnu pažnju obratite na to da li je neko od učesnika u udesu prevezio opasne, zapaljive ili radioaktivne materije kako bi nadležni znali da li je ovde dodatno ugrožena bezbednost, izlivanjem, rasipanjem ili na neki drugi način.
- Obezbedite i obeležite mesto saobraćajne nezgode radi sprečavanja nastajanja novih saobraćajnih udesa, uključite svetlosnu signalizaciju, i, ukoliko je potrebno, pokušajte da ugasite požar priručnim sredstvima.
- Povređenog ne treba pomerati

- osim u slučaju kada je potrebno skloniti ga od opasnosti.
- Ukažite prvu pomoć povređenom, spustite lice na zemlju (zabacite mu glavu unazad i postavite pod glavu jaknu, čebe i slično), okrenite ga na bok, omogućite mu da pravilno diše i zaustavite krvarenje.
- Ukoliko ste se zatekli u blizini mesta udesa uključite se u neposredne akcije spasavanja povređenih. Ne dozvolite da vas panika obuzme i spreči u izvođenju potrebnih aktivnosti spasavanja. Postupke spasavanja ugroženih i povređenih lica i materijalnih dobara izvodite blagovremeno i savesno.
- Ukoliko raspolazete prevoznim sredstvom, a zatekli ste se na mestu nezgode, po ukazivanju

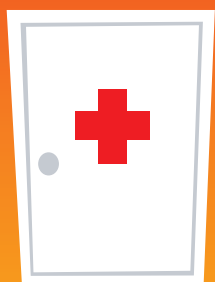
- prve pomoći pristupite transportu povređenih do najbliže zdravstvene ustanove radi potpunog zdravstvenog zbrinjavanja.
- Sačekajte hitne službe na licu mesta – nemojte se udaljavati, osim u slučaju da ukazujete prvu pomoć ili prevozite povređena lica, pokažite im povređene, pratite instrukcije nadležnih profesionalnih službi i ne ometajte ih u obavljanju dužnosti.

Prva pomoć

Postupci pružanja prve pomoći su sledeći:

- preduzimanje hitnih mera za spasavanje života,
- pozivanje pomoći,
- pružanje prve pomoći,
- intervencija hitne medicinske službe i
- bolničko zbrinjavanje.

pozovite
194

Pri pružanju prve pomoći povređenoj ili naglo oboleloj osobi cilj je spasavanje života, sprečavanje nastanka trajnih posledica, skraćivanje lečenja i brz oporavak unesrećenog. Ostvarivanje ovog cilja uspešnije je ukoliko postoji povezano delovanje svih učesnika u pružanju pomoći.

Hitne mere za spasavanje života obuhvataju obezbeđenje mesta nesreće, obeležavanje mesta nesreće i zaštitu povređenih od novog povređivanja, kao i pružanje prve pomoći povređenom, odnosno:

- postavljanje osobe bez svesti u stabilan bočni položaj;
- preduzimanje mera oživljavanja osobe bez svesti koja ne pokazuje znakove života (ne diše, srce ne kuca) i
- zaustavljanje krvarenja.

U toku pružanja prve pomoći koristite sredstva iz kompleta za pružanje prve pomoći i druga priručna sredstva.

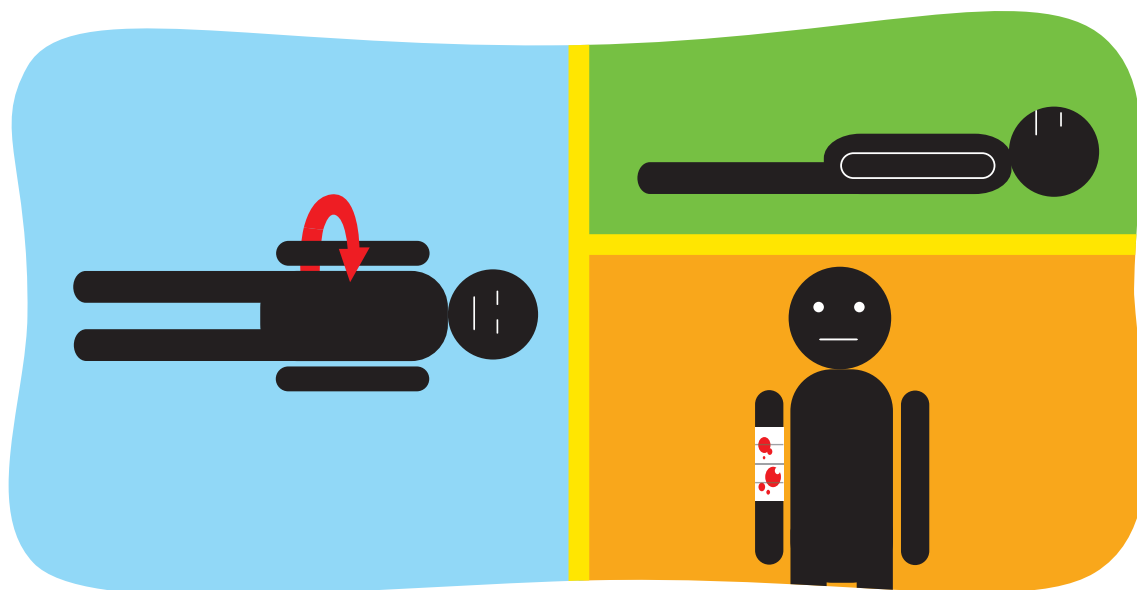
Kako biste bili u mogućnosti da pružite prvu pomoć, neophodno je imati:

1. komplet za pružanje prve pomoći, koji sadrži:

- individualni prvi zavoj sa jednim jastučetom (12cm×10cm), 1 komad;
- kaliko zavoj - utkani rub (8cm×5m), 2 komada;
- kaliko zavoj - utkani rub (2,5cm×5m), 1 komad;
- sterilnu gazu (1m), 1 komad;
- sterilnu gazu (1/2m), 2 komada;
- sterilnu gazu (1/4m) pojedinačno pakovanje (80cm×25cm), 4 komada;
- vazelinsku gazu (10cm×10cm), 2 komada;
- lepljivi flaster, 2 komada;
- adhezivni zavojni materijal - hanzaplast, saniplast i sl., (10cm×8cm), 2 komada;
- trouglu maramu veličine (100cm×100cm×140cm i gustoće 20×19), 5 komada;
- sanitetsku vatu, 100 gr;
- rukavice za jednokratnu upotrebu, 5 pari;
- makaze sa zakrivljenim vrhom, 1 komad;
- sigurnosnu iglu (zihernadlu), 5 komada;
- maska za veštačko disanje za jednokratnu upotrebu, 2 komada;
- termoizolaciona alufolija, 1 komad;

2. priručna sredstva za dekontaminaciju

- soda-bikarbona.

Pružanje prve pomoći

Dok čekate Hitnu pomoć, neprekidno pratite zdravstveno stanje povređenog, ne napuštajte lice mesta i osim postupaka neophodne prve pomoći, koje ste preduzeli, pridržavajte se pravila:

- Pre svega ne štetiti.
- Ne činite više nego što se od vas očekuje.

Pozivanje pomoći

Odmah obavestite službu Hitne medicinske pomoći na broj 194. Ako je hitnu pomoć pozvala druga osoba, zatražite od nje da vam potvrdi da li je poziv primljen.

Prilikom pozivanja Hitne pomoći potrebno je da se predstavite i naglasite da ste osoba koja pruža prvu pomoć na mestu nesreće, date broj telefona i pružite operateru sledeće podatke:

- gde se nesreća dogodila
- šta se stvarno dogodilo – opisati vrstu i težinu nesreće, moguću opasnost od vatre, vode, gasa, otrovnih materija,

posebnih vremenskih uslova;

- broj, pol i približnu starost povređenih i
- o kakvim se povredama radi – prosudite sami o vrsti povreda, prirodi bolesti i stanju povređenih.

Sačekajte dalja uputstva ili pitanja. Potvrdite da ste uputstva razumeli. Razgovor završava operater službe Hitne pomoći.

Ako dolazak službe Hitne medicinske pomoći nije moguć, organizujte odgovarajući prevoz do najbliže zdravstvene ustanove.

Pružanjem prve pomoći ne zbrinjavaju se samo povrede, već se pruža i emotivna podrška osobi koja je zbog zadobijenih povreda znatno psihički i emotivno potresena. Nastojte da povređenog što više ohrabrite!

Završna reč

Pred sobom imate Priručnik za ponašanje u vanrednim situacijama koji će vam pomoći da kreirate svoj Porodični plan reagovanja u vanrednim situacijama. Ovo je poziv da se upoznate sa osnovnim elementima zaštite i spasavanja koji vam mogu pomoći da svakodnevni život učinite boljim i bezbednijim za svoju porodicu, kako u mestu u kom živite, tako i u mestima gde radite i često boravite. Znajte da su sve informacije u ovom priručniku zasnovane na svetski priznatim naučnim saznanjima i rezultatima istraživanja ove oblasti, ali i na iskustvima baziranim na raznim prirodnim katastrofama koje su pogađale našu zemlju proteklih godina.

Namera nam je bila da vam omogućimo lak pristup osnovnim informacijama korisnim za ponašanje u vanrednim situacijama, i, što je još važnije, da ih imate pre nego što do katastrofe dođe. Trudili smo se da u priručnik budu uključene sve potencijalne opasnosti koje bi mogle da pogode našu zemlju. Neke predstavljene katastrofe i vanredne situacije nisu ni česte ni mnogo opasne, ipak, proučite ih i upoznajte se sa njima.

Verujemo da ste svesni da nije ni mudro niti korisno ignorisati rizik, pretvarati se da prirodne katastrofe i druge opasnosti ne utiču na nas. Mnogo je korisnije da budemo svesni svih situacija koje nas mogu zadesiti i da budemo u stanju da pravovremeno i pravilno reagujemo u svakoj vanrednoj situaciji.

Nadamo se da vam je osnovni koncept jasan: svaki građanin je subjekat u sistemu zaštite i spasavanja u vanrednim situacijama. Tačnije, onaj ko zna kako da se ponaša u situacijama koje podrazumevaju rizik po njegov život, pa koji god to rizici bili, doprinosi sopstvenoj bezbednosti i bezbednosti svoje porodice, a uz to čini rad spasilačkih službi lakšim.

Sigurni smo da će vam ovaj priručnik pomoći da se pripremite i na najbolji način isplanirate svoj odgovor kako bi se umanjile eventualne posledice raznih neočekivanih i vanrednih događaja.

Brojevi hitnih službi

Vatrogasci-spasioci

193

**Hitna medicinska
pomoć**

194

Policija

192

**Republički centar
za obaveštavanje**

1985

**Evropski broj za
vanredne situacije**

112